

אמון הדדי או שמא חוסר אמון הדדי?

אם מפלגת העבודה מעוניינת לשפר את יחסיה עם הציבור הערבי, יהיה עליה לעבוד קשה

בסאם ג'אבר

עסקי מפלגת העבודה היו פעם מבוקשים מאוד במגזר הערבי. הם נחשבו בעיני הציבור הערבי הישראלי לאנשי מפתח במדינה, אנשים שיכולים לעשות הכל. היום השתנה המצב בתכלית. עסקי מפלגת העבודה, ככל שנשארו כאלה ביישובים הערביים, משתדלים להצניע את פעילותם. מספר החברים במפלגה הצטמצם מאוד. האוכלוסייה הערבית אינה מאמינה היום במפלגת העבודה, והסיבות לכך רבות.

כותב שורות אלה איננו חבר במפלגת העבודה ולא בשום מפלגה אחרת, אבל אנסה לשפוך כאן מעט אור על כמה מהסיבות לקצר הזה ביחסים בין האוכלוסייה הערבית לבין מפלגת העבודה.

הפגיעה הקשה הראשונה של מפלגת העבודה בציבור הערבי הייתה, להערכתי, ביום האדמה בשנת 1976. אז יצאו רבים בציבור הערבי להפגנות סוערות. תגובת כוחות הביטחון הייתה קטלנית. רבים אינם שוכחים כי שבעה ערבים ישראלים נורו ונהרגו בתקופת שלטונה של מפלגת העבודה. אמנם כאשר נרגעו הרוחות יצאו כמה ממנהיגי המפלגה, בהם שר המשטרה אז, שלמה הלל, ואף ראש הממשלה יצחק רבין, בהצהרות פייסניות, אבל אלו התקבלו בספקנות. שנים רבות התעלמה מפלגת העבודה מבעיותיהם ומצוקותיהם של

לפני שנרצח, הנהיג שורה של צעדים לטובת הציבור הערבי, וזה השיב לו בהערכה ובכבוד.

רבין בממשלתו האחרונה, לראשונה בתולדות המדינה, נשען על חברי הכנסת הערבים כגוש חוסם, וחתר בעקשנות להסיר את שלום עם הפלסטינים. לא יהיה זה מוגזם לקבוע שרבין הצליח לשקם את היחסים של מפלגת העבודה עם הציבור הערבי. רצח רבין השפיע לרעה על יחסיו של הציבור הערבי עם המפלגה, והדבר ניכר במיוחד בתקופת כהונתו של אהוד ברק כראש ממשלה.

אירועי אוקטובר, והריגתם של 13 אזרחים ערבים, הביאו את היחסים בין הציבור הערבי לבין מפלגת העבודה לשפל חסר תקדים. הציבור הערבי הרגיש מרומה, אחרי שברק זכה בקולות רבים ממצביעים ערבים. ברק התייחס אל המגזר הערבי כאל סקטור שמונח אצלו בכיס. לאחר אירועי אוקטובר נוצר כמעט נתק עם המפלגה, והוא מתקיים עד עצם היום הזה. פעם סברו במפלגת העבודה שלעבריי ישראל אין ברירה אלא לתמוך במועמד המפלגה לראשות הממשלה. כעת ברור לחלוטין שלעבריים בישראל יש ברירה, כולל האפשרות שלא לבחור כלל.

אם מפלגת העבודה מעוניינת לשפר את יחסיה עם הציבור הערבי, יהיה עליה לעבוד קשה. יהיה עליה להוכיח לערבים שהיא מאמינה בשוויון ופועלת למענו. הערבים לא ייתנו אמון במפלגת העבודה אם היא לא תהיה נאמנה להם.

הכותב הוא עורך העיתון הערבי-ישראלי "פנורמה"

הערבים בישראל. היא זכרה אותם רק בתקופות בחירות. כאשר עלתה מפלגת העבודה לשלטון המשיך הציבור הערבי להיות מופלה לרעה. בכל הזדמנות אפשרית השמיעו קברניטי המפלגה וראשי הממשלה מטעמה הצהרות והבטחות חד-משמעיות בדבר הצורך ביישום שוויון, אלא שהבטחות לחד ומעשים לחד.

מפעם לפעם הושמעה הטענה שאי אפשר ליישם שוויון מלא בבת אחת, אלא רק בשלבים.

אבל השלבים נמשכו ונמשכו עשרות שנים, עד לעליית הליי כוד לשלטון, בלי שיתבצעו שום צעדים משמעותיים בעניינה של האוכלוסייה הערבית.

בשנות עבודתי בעיתונות הספקתי לראיין כמה ראשי ממשלה מטעם העבודה. יותר מפעם אמר לי ראש הממשלה שיהיה באותה עת כי הציבור הערבי מופלה לרעה ושצריך לתקן את המעוות. שום דבר לא השתנה ושום עיוות לא תוקן.

ערביי ישראל זוכרים גם שאת הסכם השלום עם הגדולה במדינות ערב, מצרים, חתם הליכוד, ולא מפלגת העבודה.

בחיי היומיום לא היה שום הבדל ביחסן של ממשלות העבר וההווה. כלפי האזרחים הערבים לבין יחסן של ממשלות הליכוד כלפיהם. אדרבה, יש קולות בציבור הערבי הישראלי הגורסים כי הליכוד מדבר בכנות ואומר את אשר על לבו, ואילו העברית דה נהגת בצביעות ומדברת בלי כיסוי.

עם זאת, מנהיג אחד של העבודה הצליח לכבוש את לבו של הציבור הערבי או של חלקים ניכרים בו, גם אם לאחר שנים רבות של ניכור. הכוונה ליצחק רבין, שבקדנציה האחרונה שלו,

תסמונת הכפתור המעלים

השסע היהודי-ערבי מסוגל לקבוע את גורלה של החברה הישראלית לחיים או למוות

יאיר שלג

כבן הציונות הדתית חייתי שנים ארוכות בתחושה שהשסע הדתי-חילוני הוא השסע הקשה ביותר בחברה הישראלית. שנים רבות הבליטו כותרות העיתונים את ביטויי העוינות של דתיים (ובעיקר חרדים) כלפי חילונים, ולהפך. ואני, כאדם דתי בתוך רוב חילוני, חייתי את המתח הזה וביקשתי לשכנע. עוד בתיכון הצטרפתי לפעילות של הארגון גשר, שעסק במפגשים בין דתיים לחילונים. בכתבתי העיתונאית

עסקתי רבות במורכבות של המחנה הדתי, ולעיתים קרובות גם במורכבות של המחנה החילוני, העומדת בניגוד לדימויים השטחיים שיש לכל אחד מהמחנות על רעהו (לעיתים קרובות, גם אלה המודעים ומתהדרים במורכבות של עצמם ומסתייגים מהתמונה השטחית המצטיירת בתקשורת בנוגע למגזר שהם משתייכים אליו, מאמינים משום מה לדימוי הזה בנוגע לזולתם). לפני כתשע שנים אף הייתי בין מקימי קבוצת שחרית, קבוצה של עיתונאים, רבנים, מחנכים ואנשי אקדמיה – דתיים וחילונים – שעסקה במשותף בלימודי יהדות.

לשסע היהודי-ערבי הייתי מודע, כמובן, אבל "רחוק מן העין רחוק מן הלב". כיוון שהוא לא הופיע בחיי היומיום שלי, הוא גם לא התקיים יתר על המידה בתודעתי. מאז פרוץ מלחמת הטרור בספטמבר 2000, ובעיקר בשל השתתפותם של רבים מערביי ישראל בימיה הראשונים ("אירועי אוקטובר", שנחקק

רו בוועדת אור), ברור לי שהשסע היהודי-ערבי אינו רק השסע הקשה ביותר בחיינו, אלא שבשונה משאר השסעים, קשים ככל שיהיו, זהו השסע היחיד שהוא בעל משמעות קיומית גורלית.

אם שאר השסעים – בין דתיים לחילונים, אשכנזים למזרחיים, ואפילו בין עשירים לעניים – הם שסעים קשים, לא נעיי מים בהתפרצותם אבל חסרי משמעות קיומית גורלית, הרי השסע היהודי-ערבי הוא השסע היחיד שיש בו פוטנציאל קיומי, כזה המסוגל לקבוע את גורלה של החברה הישראלית לחיים או למוות.

אדגים את כוונתי במשל: נניח שיש ברשותנו כפתור המסיר גל, בלחיצה אחת, להעלים את כל "יריבנו", כך שהעוינות איתם יסתיים לנצח. האם נעשה בו שימוש? אשר לרוב המכריע ריע של המתעמתים, ברוב השסעים הקיימים, אני מעריך שאחרי הכל התשובה תהיה שלילית. העשירים לא יעלימו את העניים, והעניים לבטח לא ירצו שהחברה תהיה מורכבת מעניים בלבד. האשכנזים לא יעלימו את המזרחים, וכך גם להפך (למעט אולי פעילים קיצונים, ששנאתם מעבירה אותם על דעתם). גם בעימות הדתי-חילוני, עם כל חריפותו, ברגע המכריע, בעומדם מול שאלה מסוג זה, לא ירצו החילונים להי שאר עם הוויה חילונית בלבד – בלי שבת, בלי בתי כנסת, בלי האופציה להתחבר (כמובן, רק כשרצונך בכך ולא בכפייה) למסורת יהודית עתיקה. מהיכרותי את החברה הדתית, אני חושד שגם הרוב המכריע של הדתיים (כולל רבים מאוד מה"רדיים"), אחרי כל הרטוריקה האנטי-חילונית, לא היו רוצים להישאר בחברה שהווייתה דתית בלבד – בלי תקשורת ותרבות חופשית, בלי דמוקרטיה, בלי "פתחי המילוט" הנוכחיים

אל הוויה חופשית. העובדה הזו, שבעומק תודעתם בני כל המחנות חשים כבני עם אחד ואינם מעוניינים באמת ב"חיסור לו" של יריבם, היא שמצליחה לרסן בסופו של דבר גם את העימותים שאכן מתפרצים, עם כל חריפותם. לעומת זאת, ביחס לשסע היהודי-ערבי, אני חושד שהתשובה הרווחת לתרגיל המוצע כאן, אצל יהודים וערבים כאחד, תהייה ללחוץ על הכפתור, ואפילו בשמחה. רוב יהודי הארץ, יש להניח, היו שמחים לקום יום אחד ולגלות שכל הערבים נעלמו, כשם שרוב ערביי הארץ היו שמחים לקום יום אחד ולגלות שכל היהודים נעלמו. זה מה שמעיד על חריפותו ועוצמתו של הסכסוך והמתח בינינו, מה שאנשי מדע המדינה מכנים "משחק סכום אפס" (כלומר, מערכת שבה כל רווח לצד אחד הוא הפסד לצד השני, ולא מערכת שבה שני הצדדים מעוניינים להרוויח במשותף).

במצאיאות אין כמובן כפתורים כאלה, ובמצאיאות ברור שכל ניסיון לערער על עצם קיומה ונוכחותה של אחת משתי הקהילות, או שני העמים החיים בארץ, ייתקל במאבק נגדי, לחיים ולמוות, של הקהילה השנייה. ממילא יש הכרח קיומי – ראשון בחשיבותו בין כלל השסעים המתקיימים בחברה הישראלית – במאמץ לחיות במשותף מתוך כבוד הדדי, וברמה גבוהה יותר – לא רק מתוך ש"נגזר עלינו" לחיות יחד, אלא מתוך ניסיון להכיר בערכו של הזולת והעשרתו את חיינו. כך שהדור הבא של יהודים וערבים אולי כבר לא יבקש ללחוץ על הכפתור גם במשחק התיאורטי.

הכותב הוא חבר מערכת "הארץ".